

BOEKEN bespreking

Van pepperspray tot lasergun

De juridische en ethische consequenties van nieuwe militaire technologie, door C. Homan. Werkdocument 95 van Rathenau Instituut, 1e uitgave, mei 2005.

Te bestellen via www.rathenau.nl
ISBN 90 77364 08 0
€ 15,88

Het gebruik van nieuwe militaire (wapen-) technologieën roept nieuwe ethische en juridische vragen op. Het Rathenau Instituut, dat zich vanuit een publieke invalshoek met vraagstukken op het snijvlak van wetenschap, technologie en samenleving bezighoudt, publiceert met een 112 pagina's dik boekje voor het eerst op het gebied van veiligheid en militaire technologie. In de inleiding geeft het Instituut aan dat het in de toekomst meer gaat schrijven over militaire technologie.

Het Rathenau Instituut miste in het Nederlandse taalgebied een boek op militair technologisch terrein en vult deze lacune op met 'Van pepperspray tot lasergun'. Daarvoor heeft het instituut de heer Homan van het Instituut Clingendael uitgenodigd om een overzicht te schrijven, waarmee bijvoorbeeld het Nederlands Parlement kan worden geïnformeerd over de huidige stand van zaken. In deze tijd waarin de krijgsmacht zich opnieuw definieert en zich meer richt op terrorismebestrijding is dit geen overbodige luxe.

De ondertitel van het boek luidt 'Militaire technologie en de menselijke maat'. Ook in een oorlog zijn er regels. Men moet combattanten en non-combattanten onderscheiden, en wapens die onnodig leed veroorzaken zijn verboden. In het boekje beschrijft de auteur, verdeeld over 11 hoofdstukken, evenzeer verschillende onderwerpen, waardoor werkelijk alle nieuwe ontwikkelingen aan bod komen,

maar slechts summier worden beschreven. Gelukkig is er wel een literatuurlijst opgenomen om meer over bepaalde onderwerpen te kunnen lezen.

Bajonetvechten is niet meer van deze tijd. Tegenwoordig krijgt de infanterist een computer in het veld en de auteur beschrijft vervolgens de nieuwe, asymmetrische strijd en de dreiging van het catastrofaal terrorisme. Alle mogelijke strijdmiddelen, zoals de 'vuile' bom, chemische en biologische wapens, niet-letale wapens, gerichte energiewapens en militaire nanotechnologie passeren de revue. Per pagina beschrijft de auteur gemiddeld meer dan één voorbeeld uit de hiervoor weergegeven indeling. De verschillende technieken worden niet alleen opgesomd, maar ook besproken in het kader van humanitair oorlogsrecht en wapenbeheersing. Zelfs het beschermen van communicatiesatellieten tegen antisatellietwapens komt aan de orde.

Het gevechtsveld verplaatst zich naar straten, riolen, kantoorgebouwen, industriële complexen en in de opeenhopingen van huizen, hutten en tenten, die de verpauperde miljoenensteden van onze wereld vormen. Dat vraagt om een nieuwe aanpak.

Een apart hoofdstuk in het boekje gaat over 'Network Centric Warfare'. Dit omvat de integratie van een netwerk van sensoren, wapensystemen en informatie. In het afsluitende hoofdstuk bespreekt Homan juridische en ethische aspecten. Hoewel men kan aannemen dat guerrillastrijders en terroristen zich waarschijnlijk weinig gelegen laten aan de regels van het humanitair oorlogsrecht...

Aangezien TNO recent in opdracht van het ministerie van Defensie 'technologische verkenningen' op dit gebied heeft gedaan, komt dit boekje op het juiste moment uit, aangezien deze studie waarschijnlijk zal gaan leiden tot een politiek en maatschappelijk debat over de aanvaardbaarheid van nieuwe militaire technologie in het moderne leger. Het geeft de lezer snel een overzicht welke ontwikkelingen rond moderne bewapeningstechniek gaande zijn.

S. STIENSTRA – kapitein-luitenant ter zee

In het gareel

Memoires van een Indisch zondagskind, door Rudy Boekholt, Zutphen (Walburg Pers) 2004

ISBN 90 5730 308 6

€ 17,50

In het gareel noemt brigade-generaal tit. b.d. R. Boekholt zijn onlangs verschenen memoires. Andere auteurs zouden zo'n boek misschien 'buiten het gareel' noemen, om hun onconventionele levenshouding te typeren of hun originaliteit te benadrukken. Zoniet Boekholt. Hij wil juist laten zien dat het gareel geen gevangenis behoeft te zijn. De levenstaak waarvoor hij zich geplaatst zag, was wellicht een juk, maar een aangenaam juk, het was een gareel, maar een gelukbrengend gareel. Een zondagskind, noemt hij zichzelf, en na lezing van het boek kan men dat wel beamen.

Het boek bestaat uit drie delen. Herinneringen aan zijn jeugdijaren in wat toen nog Nederlands-Indië heette, een uitvoerige beschrijving van zijn carrière in de Koninklijke Landmacht (van de KMA in de late jaren veertig tot zijn pensionering als commandant van Bronbeek in 1991) en een kroniek van zijn werk voor de Indische gemeenschap in Nederland van 1984 tot 2001, een bewogen periode die zich kenmerkt door de emancipatie van de Indo-Europese gemeenschap in ons land. Het is een lezenswaardig en sympathiek boek. Het roept ook wel vragen op, vooral naar zaken die Boekholt niet vermeldt of waar hij met een wijde boog omheen loopt. Of bijvoorbeeld naar de achtergrond van persoonlijke keuzes, waarover hij vrijwel niets zegt, terwijl dat juist een onderwerp is waarover je in een dergelijk boek wel iets verwacht.

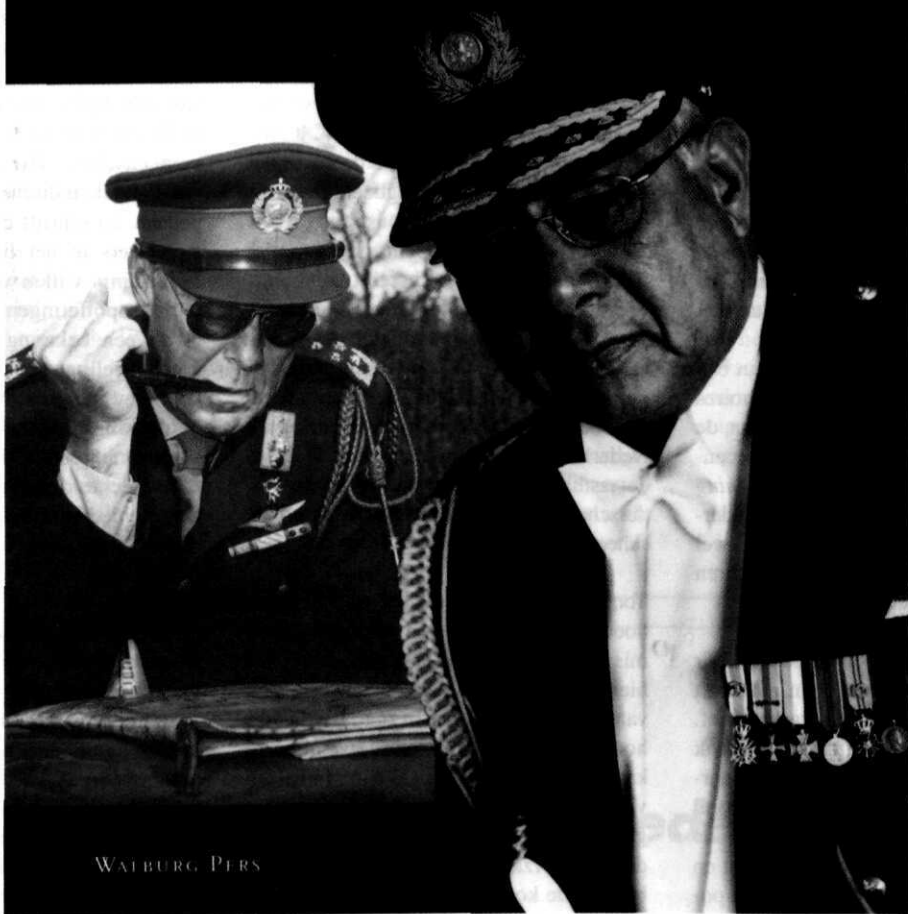
De jeugdige Boekholt

Boekholt groeide op als een *anak Betawi*, een Indisch kind in Batavia, in een prettig gezin waaraan hij de beste herinneringen bewaart. De familieband is altijd hecht gebleven, iets wat Boekholt terecht als een positieve factor in zijn leven beschouwt. De Japanse inval in 1942 zorgde voor een breuk en betekende eigenlijk het einde van het Nederlandse koloniale bewind, al was dat toen nog niet duidelijk.

In het gareel

Memoires van een Indisch zondagskind

Rudy Boekholt

De jeugdige Boekholt (geboren in 1926) kwam de oorlogsjaren vrijwel ongeschonden door, tot hij bijna op het eind, in januari 1945, toch nog werd geïnterneerd, in het Halimoenkamp, onder een regime dat nogal meeviel. Zijn broer Erik had het in de beruchte Glodok-gevangenis een stuk zwaarder, maar overleefde het. Over de Japanners schrijft Boekholt genuanceerd. Hij schrijft meestal 'Japanners' of 'Japanse militairen', maar zodra ze klappen gaan uit-

delen, wordt het ineens 'Jappen'. Van dat laatste woord moeten we in Nederland zo langzamerhand een beetje af.

Over de bersiaptijd (augustus 1945 - maart 1946), toen de bevolking getroffen werd door een uitbarsting van geweld van de kant van pemuda's en terroristische groepen, schrijft hij boeiend. Temidden van het gevaar en onder avontuurlijke omstandigheden werd hij chauffeur bij de Motor

Transport Dienst (hij kon overigens nauwelijks boven het stuur van zijn truck uitkijken) en zeeman bij de KPM.

In 1946 arriveerde hij in Nederland; zijn ouders, die in Indië achterbleven, vonden dat hij de middelbare school moest afmaken. Hij ging wonen bij gastgezinnen in Den Haag. Het hoofdstuk hierover doet wat merkwaardig aan. Het draagt de titel 'Een kille ontvangst'. Maar als de jonge

Boekholt iets *niet* heeft gehad, dan was het wel een kille ontvangst. De ontvangst kan in werkelijkheid slechts in termen van de grootste hartelijkheid worden beschreven, zo blijkt uit het verhaal, zowel bij de mensen thuis als op school. Waarom dan toch deze titel? Omdat, zegt Boekholt, de meesten destijds toch een kille ontvangst kregen, of dat althans zo ervoeren. Dat mag zo zijn, maar deze hoofdstuktitel is in ieder geval ten onrechte.

Loopbaan

Het grootste deel van het boek wordt ingenomen door herinneringen aan zijn loopbaan bij de KL. In een kleine honderd pagina's beschrijft Boekholt zijn opleidingstijd aan de KMA, zijn korte periode in Korea, oefenen in La Courtine (erg aardig), zijn afwijzing voor de HKS in 1960 (de 'grootste teleurstelling' uit zijn loopbaan), zijn drie jaren bij de Troepenmacht in Suriname (TRIS), zijn verschillende staffuncties (meestal voor oefening en opleiding) en zijn periode bij 13 Painfbat en 11 Painfbrig.

Zijn herinneringen aan Suriname zijn bijzonder levendig beschreven. Memoires van KL-militairen over de jaren van de Koude Oorlog zijn er niet veel. Recentelijk verscheen Felius, *Einde oefening* (2002) dat deze periode ook als onderwerp heeft.¹ Dit boek is overigens wel informatiever over de KL in deze jaren dan dat van Boekholt.

Boekholt doet zich kennen als een militair die het bij de KL erg naar zijn zin heeft gehad. Zijn levensinstelling was positief. Hij had een hoge opvatting van de taak van de officier, van militaire stijl, waardigheid, ceremonieel. Hij wilde vooral docent zijn, kennis overdragen aan de jongere generatie. Zijn ervaringen met en oordeel over de dienstplichtigen zijn positief.

Dat hij bij de KL werkte tijdens een periode van grote veranderingen, komt echter weinig uit de verf. Het zou interessant zijn geweest iets meer te horen over hoe hij de veranderingen in de krijgsmacht en in de relatie met de samenleving heeft ervaren. Ook over zaken die hem persoonlijk moe-

ten hebben geraakt, is hij erg zwijgzaam. Het verlies van Indië in 1949, bijvoorbeeld, juist toen hij aan de KMA voor Indië werd opgeleid, doet hij af in een paar zinnestelsels.

Trots is hij op de periode die hij diende bij de staf van de Inspecteur-Generaal der Krijgsmacht, prins Bernhard, in de jaren 1973-1975. De relatie met de prins en met het Oranjehuis zijn hem later nog te stade gekomen. In 1983 werd hij benoemd tot adjudant in buitengewone dienst van koningin Beatrix, een eervolle functie, waaraan hij in de jaren daarna door een sterke, persoonlijke inzet veel inhoud heeft weten te geven.

Boegbeeld

Dat brengt ons op het laatste deel van het boek, zijn jaren als 'boegbeeld' van de Indische gemeenschap in ons land (1984-2001), zoals hij het noemt. Er is onder Boekholts leiding veel bereikt, zoals bijvoorbeeld de erkenning van 15 augustus 1945 als een dag van nationale bevrijding naast 5 mei, en de oprichting van het monument in Den Haag ter herdenking van de in de Tweede Wereldoorlog in Nederlands-Indië omgekomenen. Dat zijn de tastbare resultaten van Boekholts leiderschap, die rechtzetten wat historisch scheef was gegroeid.

Toch is dit het zwakste deel van het boek, hoewel ik de indruk heb gekregen (maar misschien ten onrechte) dat Boekholt het hier beschrevene als het belangrijkste stuk van zijn leven en werk ziet. De laatste hoofdstukken dragen een opsommerig karakter en zijn ook nogal triomfalistisch van toon. Voortdurend behaalde de beweging grote successen, de ministers luisterden gehoorzaam, de subsidies vloeiden binnen, de koningin legde het oor te luisteren bij de Indische beweging om de 'gevoelens' die daar leefden te vernemen, enzovoort enzovoort.

Zo trots als Boekholt de behaalde resultaten beschrijft, zo gemakkelijk stapt hij over de tamelijk beschamende zaken heen die ook deel van deze geschiedenis hebben uitgemaakt. Bijvoorbeeld het voortdurende chanteren met trauma's: 'als wij nu niet snel geld krijgen, dan wordt ons trauma nog veel erger en gaat het de

Nederlandse samenleving nog veel meer kosten', en dergelijke.

Aangezien dit een autobiografie is, had ik een meer uitvoerige en persoonlijke beschouwing verwacht over de redenen waarom Boekholt bij deze beweging is betrokken geraakt. Zijn kalme, rationele en op kennis en opvoeding gerichte persoon lijkt moeilijk te verenigen met het voortdurend verongelijkt schermen met gevoelens, leed en trauma, dat kenmerkend is geweest voor de Indische emancipatiebeweging. In de dertig jaar vóór 1984 komt 'het Indische' volstrekt niet ter sprake in zijn verhaal en lijkt het op geen enkele manier deel uitgemaakt te hebben van zijn leven. En dan ineens, in 1984 blijkt hij bekeerd te zijn tot de Indische gemeenschap. Hij heeft het over het 'leed' dat de Indische gemeenschap is aangedaan, en schrijft dat zij allen 'broeders en zusters in het lijden' zijn en vooral 'erkenning' willen van de natie van hun oorlogsopofferingen. Wat is hier gebeurd? Is dit een bekering? Boekholt verklaart zijn plotselinge betrokkenheid bij de Indische beweging uit het bijwonen van de herdenkingsdienst voor de Junyo Maruscheepsramp in 1944 (die hij overigens ten onrechte de grootste scheepsramp uit de geschiedenis noemt). Een beetje magere verklaring is het wel.

Requiem

Deze kanttekeningen laten onverlet dat Boekholts memoires de moeite van het lezen waard zijn. Zij zijn boeiend, helder geschreven, bezielend van een positieve levensovertuiging en van een groot sociaal verantwoordelijkheidsgevoel. Wat meer zelfreflectie en kritische zin hadden het boek nog beter gemaakt. Het is per slot van rekening een autobiografie waarin de auteur verantwoording aflegt en zich rekenschap geeft van zijn handel en wandel.

Voor de lezers van dit blad is wellicht het grote middendeel over de KL in de jaren 1950-1984 het interessantst. Het boek is ook een beetje een requiem voor verdwijnend Nederland. 42 jaar 'met plezier gediend', schrijft Boekholt, 'zonder één dag door ziekte te verzuimen'. Kom daar nu nog eens om!

dr. J.A. DE MOOR - NIMH

¹ Militaire Spectator, jrg. 172 (2003), 3.